

## NÜFUS CERİDE DEFTERLERİNE GÖRE 19. YÜZYILIN ORTALARINDA GİRESUN'UN NÜFUS YAPISI

*İsmail KIVRIM\**

### ÖZ

Nüfus sayımları, bir toplumu meydana getiren fertlerin sayı, cinsiyet, yaş, meslek, dil, din ve öğrenim durumlarını ortaya koyar. Bu nedenle, toplumların sosyolojik, ekonomik ve tarihî yönlerini araştırmak, sosyal tarihlerini yazmak için çalışma yapacak olanlar açısından oldukça önemlidir. Osmanlı Devleti'nde modern anlamda ilk nüfus sayımı II. Mahmud döneminde yapılmıştır. Bu sayımda, ülkedeki askerliğe elverişli müslüman erkek sayısı tespit edilirken, Yeniçeri Ocağı'nın yerine kurulan yeni ordunun da ihtiyacının karşılanması için gayrimüslimlerin verdikleri cizye grupları tespit edilmiştir. Bu çalışmada Başbakanlık Osmanlı Arşivinde 1131 ve 1133 numarada kayıtlı Nüfus defterlerinden faydalanılarak Giresun'un müslim ve gayrimüslimlerin; şehir ve köyde yaşayanlarının yaş grupları, doğum-ölüm oranları, gayrimüslimlerin ayrıca verdikleri cizye grupları ve miktarları ele alınmıştır.

**Anahtar Sözcükler:** Giresun, nüfus, cizye, müslim, gayrimüslim.

### THE POPULATION STRUCTURE OF GİRESUN IN THE MID 19TH CENTURY ACCORDING TO THE POPULATION REGISTERS

### ABSTRACT

A population census reveals gender, age, occupation, language, religion, education status and the number of individuals that make up a society. For this reason, studying sociological, economic and historical aspects of a society is very important for researchers who will write the social history of a society. The first general population census of the Ottoman Empire, in a modern way, was conducted in the reign of Mahmud II. This census identified the number of muslim males that were suitable for military service, and the groups of Jizya, a tax collected from the non-Muslims to meet the needs of the new army that replaced the abolished Janissary Corps. Based on the population registers numbered 1131 and 1133 in the Prime Ministry Ottoman Archive, this study investigated the Muslim and non-Muslim populations of Giresun, age groups of the people living in the town and rural areas, birth-death rates, Jizya groups and the amounts that the non-Muslims paid.

**Keywords:** Giresun, population, jizya, muslim, non-muslim

---

\* *Yrd. Doç. D.,r* Giresun Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi, GİRESUN.

### Giriş

Klasik Dönem Osmanlı nüfus araştırmaları için en önemli kaynak tapu tahrir defterleridir. Fakat Osmanlı Devleti'nde askerî ve malî konuları esas alarak yapılmış olan toprak yazımını, nüfus sayımları gibi kabul etmek doğru değildir. Buna rağmen toprak yazımı için düzenlenen Tapu-Tahrir Defterleri'nden yola çıkılarak o dönemde yazımı yapılan yerlerin nüfusu hakkında kesin olmasa da yaklaşık olarak bilgi sahibi olmak mümkündür<sup>1</sup>. Ancak bu yazımlar 15. Yüzyılda başlamış, 16. yüzyılda düzenli bir şekilde devam etmiş, 17. Yüzyılda sayımlar yapılamamış ve zamanla terk edilmiştir.

Osmanlı Devleti'nde modern anlama ilk genel nüfus sayımı hem Rumeli'de hem de Anadolu'da 1831 (1246) tarihinde II. Mahmud zamanında yapılmış olan sayımdır<sup>2</sup>. İlk nüfus sayımı 1828-29 yılında İstanbul'da başlamış olup Osmanlı-Rus savaşı nedeniyle ülke genelinde yaygınlaşmamıştır<sup>3</sup>. Osmanlı Devleti bu sayımla; Müslim ve gayrimüslim nüfusu ortaya çıkartmayı, böylece II. Mahmud döneminde Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılıp (15-16 Haziran 1826) yerine yeni bir ordunun kurulması için ülke dâhilindeki aktif gücün, yani askere alabileceği Müslim erkek nüfusun, diğer taraftan da ülke sınırları genişlediği için cizye alabileceği gayrimüslim nüfusun tespiti için yapılmış amaçlamıştır<sup>4</sup>.

Bu amaçla Rumeli ve Anadolu'da bulunan bütün eyalet, sancak ve kazalarda sayım yapılmıştır. Sayım görevlileri, merkezden hükümetçe tespit edilen bilgin ve din adamlarından oluşmaktaydı<sup>5</sup>. Böylece uzun zamandır sayım yapılmayan imparatorlukta halkın endişelenmesinin ve tepki göstermesinin de önüne geçilmek istenmişti. Nitekim halkın endişeye düşme ihtimali göz önünde bulundurularak böyle bir görevlendirilme yapılmıştır<sup>6</sup>.

1831 yılında yapılan nüfus sayımı, bir takım eksiklik ve aksaklıklara rağmen ülke dâhilinde yaşayan Müslim ve gayrimüslim nüfusu ortaya çıkarması bakımından önemlidir. Ayrıca 1831 sayımı öncesi ve sonrası yapılan bir takım değişiklikler ile çıkartılan nizamnâmeler, ülke dâhilinde merkezî bir nüfus kayıt sisteminin kurulmasını ve nüfus değişikliklerinin düzenli olarak takip edilmesinin başlangıcını oluşturmuştur.

<sup>1</sup> Ömer Lütfi Barkan, "Tarihi Demografi Araştırmaları ve Osmanlı Tarihi", *Türkiyat Mecmuası*, X, İstanbul 1953, s. 1-25.

<sup>2</sup> Kemal H. Karpat, *Osmanlı Nüfusu 1830-1914*, (çev. Bahar Tırnakçı), İstanbul 2010, s. 62.

<sup>3</sup> Ahmed Lütfi, *Tarih-i Lûtfi*, İstanbul 1291, III/142; Sedat Bingöl, "İstanbul'da 1829 Nüfus Sayımı ve Bazı Mahallelerin Müslüman Nüfusu Üzerine Bir İnceleme", *AÜ. DTCFD, Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. 23, S. 36, Ankara 2004, s. 47.

<sup>4</sup> Mahir Aydın, "Sultan II. Mahmud Döneminde Yapılan Nüfus Tahrirleri", *Sultan II. Mahmud ve Reform Semineri, 28-30 Haziran 1989*, İstanbul 1990, s. 83.

<sup>5</sup> Sayım görevlilerinin listesi için bkz. *Tarih-i Lûtfi*, C. III, s. 142,143.

<sup>6</sup> *Tarih-i Lûtfi*, C. III, s. 142.

Sayımda Müslim ve gayrimüslim nüfus ayrı ayrı sayılmış, defterleri de ayrı tutulmuştur. Bütün sancak, kazâ ve köylerde halk İslâm ve reayâ (gayrimüslim) olarak iki gruba ayrılmıştır. Nitekim genel nüfus sayımının sonuçlarını değerlendirmek için başkentte “*Ceride Nezareti*” kurulmuş olup nazırlığına 7.500 kuruş maaşla Mehmed Said Efendi getirilmiştir<sup>7</sup>. Cerîde Nâzırı Said Efendi tarafından 1832 yılında nüfus sayımından sonra yazım memurlarınca hazırlanan ve ceride odasına teslim edilen defterlerin yazımdan sonraki değişikliklerin düzenlenmesi, kayıt edilmesi için bir takım kurallar konmuştur. Çünkü o, yapılan sayım işinin boşa gitmemesi ve bir düzene sokulması için sayımın bir nizama bağlanmasını istenmektedir.<sup>8</sup> II. Mahmud, Cerîde Nâzırının hazırladığı nizamnâme sûretini aynen kabul etmiş ve bundan sonra uygulanmasını istemiştir. Bu konuda irâde çıkararak ilgililere göndermiştir<sup>9</sup>.

Cerîde Nâzırı Said Efendi'nin hazırladığı nizamnâme sonucunda sancak merkezlerinde nüfus işleriyle uğraşmak için “*Defter Nâzırlığı*” kurulmuştur. Günümüzün nüfus müdürlüğü görevini yerine getiren defter nâzırlıkları, yörenin ileri gelenlerinden (*vücûhundân*) atanmış ve emrinde emin ve mutemet mukayyidler görevlendirilmiştir. Defter nazırına maaş ve harcırah namında bir şey verilmezken, mukayyidlere kaza tarafından münasip bir maaş ödenmektedir<sup>10</sup>.

Nizamnâmede bulunan diğer hususlar ise; Müslimlerin ve gayrimüslimlerin doğan çocuklarının ismi, babasının isminin altına doğum tarihiyle birlikte kaydedilmesi, ölen şahısların isimlerinin üzeri çizilerek, ölüm tarihinin yazılması, başka diyarlarda olup vilâyetine gelenler ve ilgili kazadan başka memleketlere gidenler, hacca gidenler-gelenler, askerlik veya başka bir iş için İstanbul'a gidenler ve başka yerlere taşınanların kayıtlarının düzenli tutulup, Cerîde Odası'ndaki kayıtları düzeltilmek üzere her üç ayda bir yoklama defterlerinin İstanbul'a gönderilmesidir.

Bu nizamnâme istenildiği gibi uygulanamamıştır. Görevlilerin konuya gereken önemi vermedikleri, bazen de gelişi güzel davrandıkları görülmüştür. Bunun önüne geçmek için de 1835 yılında Müslüman mahallelerin imam ve muhtarları ile gayrimüslimlerin patrikleri ve hahambaşalarına birer talimatnâme hazırlanarak konunun önemi anlatılmış ve yapacakları işler belirtilmiştir. Talimatnâmelerde, cerîde nâzırı tarafından hazırlanıp padişah tarafından da aynen uygulanması emri verilen nizamnâme hazırlatılarak mahallenin imam ve muhtarlarınca mahallelerinde her ne kadar nüfus var ise istisnasız hepsinin sayılması istenmiş ve görevini aksatanların gerekli cezaya

<sup>7</sup> Aydın, “Nüfus Tahrirleri”, s. 90.

<sup>8</sup> Başbakanlık Osmanlı Arşivi [=BOA], BOA, Hatt-ı Hümayun [=HAT], nr. 19202.

<sup>9</sup> BOA, HAT, nr. 19202.

<sup>10</sup> Aydın, “Nüfus Tahrirleri”, s. 95

çarpıtılacağı belirtilmiştir. Ayrıca Patriklere ve hahambaşlarına gayrimüslimler içinde hâlâ sayılmayanların bulunduğu, sayımdan sonra meydana gelen doğum-ölüm ve diğer yer değiştirmelerle ilgili bilgilerin defterlerde düzeltilmediği, hatta sayımı yapan görevlilerin görevlerini suiistimalleri görüldüğü belirtilmektedir<sup>11</sup>.

### I-1131 ve 1133 Nolu Nüfus Defterleri

Bu çalışmanın ana kaynağı Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Başbakanlık Osmanlı Arşivinde bulunan 1131 ve 1133 nolu nüfus defterleridir [= NFS. d]. Bu defterlerden 1131 nolu olan Giresun ve Keşap kazaları Müslim nüfus defteri iken, 1133 nolu defter de yine Giresun ve Keşap kazalarında yaşayan gayrimüslim nüfus defteridir.

Giresun ve çevresinde ilk nüfus sayımı 1831 yılında mülkiye kalemî hülefâsından ve Hâcegândan Tuğrakeş Hâcî Ethem Efendi tarafından yapılmıştır. Bu sayımda toplam Müslüman erkek nüfus 8755 olarak tespit edilmiştir<sup>12</sup>. Ancak incelemiş olduğumuz 1131 nolu defterde, Giresun merkez kazada 4183, Keşap kazasında ise 3897 nüfus kayıtlı olup ikisinin toplamı 8080'dir. Bu nedenle bu defterin ilk sayım olmadığını düşünmekteyiz. Bu defter, yukarıda belirtildiği gibi, 1835 mahalle imam ve muhtarlarından tekrar sayımların yapılıp yazılması istenilen defter olma ihtimali olacağı gibi, ilk nüfus defteri olup ancak doğanlar, ölenler gelip gidenler dört yıl sonra işlenmeye başlandıktan sonraki hali de olabilir.

1131 nolu nüfus defterinin ne zaman yazıldığına ait bir tarih yoktur. Ancak defter H.1251/M. 1835 ve H.1261/M. 1845 yılları arasında ölenler, doğanlar, şehir dışına çıkanlar, gelenler, mahalleden veya köyden bir başka mahalle veya köye gidenler, askerlik çağına girenler ve bu çağdan çıkanlar yazılmak suretiyle işlem görmüştür.

1131 nolu defterde yer alan kayıtlardan anlaşıldığı kadarıyla, şehrin mahalle ve köylerinde sakin Müslüman erkek nüfus yazılırken, genellikle önce kişinin fizikî özellikleri örneğin boyu, sakalı ve bıyığının rengi daha sonra baba adı ve varsa kendisine izafe edilen lakabı, bazen mesleği ve mutlaka bulunduğu yaşı ile birlikte kaydedilmiştir. Ayrıca her mahalle ve köyde başlangıçta şahıs numarası verilmiş, hane numarası verilmemiştir. Yine her mahallede ve köyde idarî fonksiyonu ve dinî nüfusu itibari ile ilk önce imam ve yakınları, bunu takiben müderris ve şeyh gibi mahallenin ve köyün diğer önde gelenleri ile birlikte diğer mahalleli ve köylüler yazılmıştır.

1131 nolu defter 185 sayfa olup numaralandırılması düzgün değildir.

<sup>11</sup> BOA, HAT, nr. 19258-B; 19258-C.

<sup>12</sup> Enver Ziya Karal, *Osmanlı İmparatorluğunda İlk Nüfus Sayımı* 1831, Ankara 1997, s. 177.

Defterin orijinal numaralandırılmanın yanında sonradan günümüz rakamları ile de numaralandırması yapılmıştır. Ancak orijinal numaralama 89'da bitmiş, yeniden birden başlanarak numara verilmiştir. Bu orijinal numaralamada 83'ten sonra üzeri çizilerek deftere 102' den itibaren tekrar numara verilerek 130'a kadar gelinmiştir. Günümüz rakamları ile yapılan numaralama ise bir den başlayarak defterin son sayfası olan 185'e kadar yapılmıştır. Nitekim bu numaralamada 83'ten 120'ye geçilerek devam edilmiştir. Defterin 1-83. sayfaları arası Giresun merkeze ait mahalle ve köyler yazılırken, sayfa 120'den 185'e kadar ise Keşap Kazası'nın köyleri kaydedilmiştir. Bu çalışmada Giresun merkez mahalle ve köyleri olduğu için Keşap kısmı çalışmaya dâhil edilmemiştir. Defter, ikinci sayfasından itibaren *kazâ-i Giresun tâbi'-i Trabzon, mahalle-i Hâcı Siyâm Müslim* diye başlamıştır. Mahalleler 20. sayfaya kadar yazılmış, 21. sayfadan 83. sayfaya kadar da merkez köyler kaydedilmiştir.

Çalışmamızın ikinci kaynağı ise 1133 nolu reyâ (gayrimüslim) nüfus defteridir. Defter 36 sayfadan ibaret olup, bir numaradan başlanarak 36'ya kadar orijinal bir numaralandırma yapılmıştır. Başlangıçtan 26. sayfalar arasına Giresun'un mahalle ve köyleri kayıt edilirken 27 ile 36. sayfalar arasına da Keşap'a ait köyler yazılmıştır. Çalışma Giresun merkezi kapsadığı için Keşap kısmı alınmamıştır. Defter ikinci sayfadan başlayarak *nefer kasaba-i Giresun tabi'-i Trabzon re'âya millet-i Rumiyân mahalle-i Gonca tabi'-i Giresun* diye başlamaktadır. Bu defterde de Müslim defterinde olduğu gibi herkese bir numara verilmiş ve yazım dinî lider olan papazla başlamıştır. Yine gayrimüslim erkek nüfus yazılırken, genellikle önce kişinin fiziki özellikleri örneğin boyu, sakalı ve bıyığının rengi daha sonra baba adı ve varsa kendisine izafe edilen lakabı, bazen mesleği ve mutlaka bulunduğu yaşı ile birlikte kaydedilmiştir. Ancak gayrimüslimlerin sayım amacı vergi olduğu için durumlarına göre verdikleri vergi miktarı, âlâ, evsât ve ednâ veya muaf oldukları belirtilmiştir. Bu defter de Müslim defteri gibi H.1251/M. 1835 H.1261/M. 1845 yılları arasında işlem görmüş, ölenler, doğanlar, şehir dışına çıkanlar, gelenler, mahalleden bir başka mahalleye gidenler tarihleri ile yazılmıştır.

## **II-1131 ve 1133 nolu Nüfus Defterlerine Göre Giresun'un Nüfusu Yapısı**

### **A-Müslüman Nüfus**

*1-Şehir Nüfusu:* Giresun şehri bu dönemde beş mahalle ayrılmıştır. Bu mahallelerden Hâcı Hüseyin, Hâcı Siyam ve Kale-Kapu mahallelerinde Müslim nüfus var iken Gonca ve Kumyalı mahallelerinde gayrimüslimler

bulunmaktadır. Hâcı Hüseyin Mahallesi'nde Müslümanlarla gayrimüslimler beraber yaşamaktadır. Ayrıca bu mahallelerde 933 (%56,95) Müslüman erkek yaşarken buna karşılık 594'ü Rum 111'i Ermeni olmak üzere 705 (%43,05) gayrimüslim erkek vardır. Mahallelerin toplam erkek nüfusu ise 1638'dir.

Tablo 1: Mahallelere göre Müslim-gayrimüslim nüfusun yaşlara göre dağılımı

Yaş	Mahalle Adı								
	Müslüman				Gayrimüslim				Genel Toplam
	Hâcı Hüseyin	Hacı Şiyam	Kale-Kapu	Toplam	Gonca	Hâcı Hüseyin	Kumyalı	Toplam	
1-5	92	75	79	246	149	8	9	106	352
6-10	57	30	38	125	82	5	17	104	229
11-15	23	35	28	86	61	3	6	70	156
16-20	22	17	26	65	54	2	7	63	128
21-25	28	25	21	74	41	3	5	49	123
26-30	26	9	19	54	45	4	6	55	109
31-35	18	25	33	76	41	2	5	48	124
36-40	16	12	17	45	33	1	4	38	83
41-45	13	17	9	39	12	-	3	15	54
46-50	13	8	11	32	27	6	3	36	68
51-55	7	10	10	27	17	1	3	21	48
56-60	13	8	14	35	7	-	3	10	45
61+	11	9	10	30	25	1	4	30	60
<b>Toplam</b>	<b>339</b>	<b>280</b>	<b>315</b>	<b>933</b>	<b>594</b>	<b>36</b>	<b>75</b>	<b>705</b>	<b>1638</b>

Hâcı Hüseyin Mahallesi, Müslüman nüfusun en fazla yer aldığı mahalledir. Nüfus sayımı yapıldığında 339 (%36,33) erkek nüfus bulunmaktadır<sup>13</sup>. Yukarıda da belirtildiği gibi Müslümanlar için bu sayım askerlik için yapıldığından, sayımın son sayfasına nüfus dağılımı olarak 114, 148, 62 ve 15 topçu askerî sınıf yazılarak toplam nüfus olan 339 bulunmuştur. Bu ayırım hangi yaş aralıkları arasında yapıldığı bilinmiyor. Ancak mahallede yaşayan erkek nüfusun yaşlarını tek tek yazılıp, topçu olanlar da çıkarılıp geri kalanları küçükten büyüğe sıralandığında bu ayırımın 1-9 yaş, 10-40 yaş

<sup>13</sup> BOA, Nüfus Defterleri [= NFS. d] nr. 1131, s. 15-20.

ve 41 yaş üstü olduğu görülür<sup>14</sup>. Nitekim bu ayırım askerliğe elverişli yaş grubunu tespit etmek için yapılmıştır. Bu tasnife göre en fazla 148 kişi (%45,67) 10-40 yaş, 114 kişi (%35,2) 1-9 yaş ve 62 kişi de (%19,13) 41 yaş ve üstüdür. Yukarıdaki tablo 1'deki tasnifte de bu açık bir şekilde görüldüğü gibi mahalle, genç bir erkek nüfusa sahiptir.

Hâcı Hüseyin Mahallesi'nin imamı 50 yaşında Hafız İbrahim'dir. Mahalle mescidinin imamı ise 38 yaşında Molla Ahmed b. Halil'dir. Görev yeri belli olmayan bir diğer imam ise Hüseyin b. Abdullah'dır. Ayrıca şehirde iki müderris bulunmakta olup onlar da bu mahallede oturmaktadırlar. Bunlar, Sarı Hâcı Hüseyin b. Abdullah ve Hâcı Ahmed b. Mehmed'dir. Keşap Kazası eski hâkimi Mehmed b. Abdullah da burada oturmaktadır. Ayrıca bazı kimselerin nereden geldiği de belirtilmektedir. Örneğin Orduluoğlu, Erzurumluoğlu, Karahisarlı, Keşaplıoğlu ve Ahıskalı gibi.

Şehrin ikinci en fazla nüfusa sahip mahallesi Kale-Kapu'dur. Bu mahallede 315 (%33,65) müslüman erkek nüfus vardır<sup>15</sup>. Mahallenin nüfusu yaşlara göre şu şekilde tasnif edilmiştir. 109 kişi (%37,85) 1-9 yaş, 117 kişi (%40,63) 10-40 yaş ve 62 kişi (%21,52) 41 yaş ve üstü olup bunların toplamı 288 kişidir. Ayrıca mahallede 27 topçu ikamet etmektedir. Bu tasniften ve tablo 1'den görüleceği üzere bu mahallede genç bir nüfus yaşamaktadır.

Kale-Kapu Mahallesi'nin imamı 35 yaşında Ömer b. Mahmud'dur. Muhtarı 1840 yılında vefat eden 55 yaşında Şeyhoğlu Hasan'dır. Bir diğer muhtar da 75 yaşında olan ve 16 Ağustos 1836 tarihinde vefat eden Pastırmacıoğlu Hâcı Mustafa'dır. Ayrıca şehrin ayanı olan 35 yaşındaki Mir Ahmed b. Hüseyin de bu mahallededir.

Şehrin diğer mahallesi olan Hâcı Siyam, 280 (%30,01) Müslüman erkek nüfusla şehrin en az nüfuslu mahallesidir<sup>16</sup>. Bu mahallenin yaş tasnifi ise: 101 kişi (%39) 1-9 yaş, 102 kişi (%39,38) 10-40 yaş ve 56 kişi de (%21,62) 41 yaş üzeri olup toplam 259'dur. Buna mahallede oturan 21 topçu ilave edildiğinde toplam 280 erkek vardır. Tablo 1'den görüleceği üzere mahalle nüfusunun %80'i 40 yaşın altındadır.

Mahallenin imamı, 1839 yılında vefat eden 51 yaşında Feyzullah b. Abdullah'tır. Mahallenin ikinci imamı, 45 yaşında olan ve Feyzullah'ın kardeşi Hasan b. Abdi'dir. Mahallede oturan diğer imamlar ise, Hafız Ali b. İbrahim (48), Hâcı Şeyhoğlu Mustafa (35) ve Hâcı Mikdat Hüseyin b. Mehmed'dir (35).

<sup>14</sup> Aynı dönemde Şebinkarahisar için bu ayırım 1-13, 14-40 ve 41 üstü olarak yapılmıştır. Bkz. *NFS*. d, nr. 1060, s. 1-119.

<sup>15</sup> *NFS*. d, nr. 1131, s. 9-13.

<sup>16</sup> *NFS*. d, nr. 1131, s. 2-7.

*2-Köy Nüfusu:* İncelenen nüfus defterine göre Giresun merkeze bağlı 26 köy bulunmaktadır. Bu köylerin 24'ünde sadece Müslümanlar yaşarken, ikisinde (Güdül, Kırkharman) yalnız gayrimüslimler yaşamaktadır. Ayrıca beş köyde Müslümanlarla gayrimüslimler birlikte yaşamaktadırlar. Merkez köylerde yaşayan erkek nüfusun toplamı 3.758'dir. Bunun 3.250'si (%86,48) Müslim iken, 508'i (%13,52) gayrimüslimdir.

Tablo 2: Köylerde yaşayan müslüman nüfusun yaşlara göre dağılışı

Sıra No	Köy Adı	1-5	6-10	11-15	16-20	21-25	26-30	31-35	36-40	41-45	46-50	51-55	56-60	61 ve üzeri	Toplam
1	Göknarlı	90	41	67	18	23	17	36	16	13	9	8	9	11	358
2	Çandır	52	39	49	17	17	12	24	16	10	5	9	4	8	262
3	Akyoma	76	26	24	7	19	11	20	10	18	1	16	5	8	24
4	Kurtulmuş	58	29	33	5	7	6	21	10	19	5	12	2	13	220
5	Seyyid	69	31	26	7	21	12	14	5	11	4	4	3	5	21
6	Alınyoma	46	24	29	11	21	8	13	5	10	4	7	3	14	195
7	Ülper	34	25	45	11	10	6	20	7	12	2	5	3	6	18
8	Uzgur	6	2	1	5	5	1	1	1	7	1	3	4	4	1
9	Kayadibi	46	25	11	8	5	8	11	13	5	6	2	3	2	145
10	Darı	37	23	18	11	6	8	14	3	5	3	7	3	4	142
11	Dereli	36	26	22	1	12	6	7	2	8	3	9	2	2	13
12	Hisargiriş	42	14	17	7	13	3	11	5	10	3	6	6	3	134
13	Simail	32	11	21	3	6	9	16	6	6	2	2	5	5	122
14	Lapa	45	11	9	4	5	6	16	1	5	2	2	1	1	108



15	Homurlu	18	18	9	15	4	14	5	11	4	3	3	8	2	1	5	8	96
16	Çiçekli	24	11	17	4	6	5	8	3	2	4	5	5	1	3	5	3	92
17	Yağmurca	18	9	4	1	6	7	8	3	5	4	5	5	3	3	3	76	
18	Çalış	19	10	4	5	4	10	8	7	2	2	2	2	1	1	2	72	
19	Kuşluhan	12	8	7	5	9	1	10	7	3	2	2	2	2	2	2	68	
20	Seldeğirmeni	18	16	3	3	5	4	2	2	3	5	1	2	2	2	2	62	
21	Uzundere	9	10	4	5	7	2	4	1	2	2	2	2	2	3	3	49	
22	Akpınar	8	7	6	1	2	6	2	2	2	2	1	1	2	2	2	37	
23	Tamdere	5	2	6	4	3	3	3	3	1	1	1	1	1	3	3	31	
24	Kümbet	1	4	4	2	1	3	3	3	1	1	4	4	3	3	3	23	
<b>Toplam</b>		<b>856</b>	<b>438</b>	<b>459</b>	<b>147</b>	<b>228</b>	<b>169</b>	<b>290</b>	<b>143</b>	<b>159</b>	<b>79</b>	<b>115</b>	<b>60</b>	<b>107</b>	<b>325</b>	<b>76</b>	<b>96</b>	

Giresun merkeze bağlı köylerden en fazla Müslüman erkek nüfusa Göknarlı (358)<sup>17</sup> sahip iken en az Müslüman nüfus Kümbet'tedir (23)<sup>18</sup>. Bu köyler sahip oldukları nüfusa göre üç gruba ayrılabilir. Birinci grup 200 ve daha fazla erkek nüfusa sahip, Göknarlı, Çandır, Akyoma, Kurtulmuş ve Seyid köyleri. İkinci grup 199-100 arasında erkek nüfusa sahip, Alnyoma, Ülper, Uzgur, Kayadibi, Lapa, Simail, Hisargiriş, Dereli ve Darı köyleridir. Üçüncü grup ise 100'den daha az erkek nüfusa sahip köyler, Homurlu, Çiçekli, Yağmurca, Çalış, Kuşluhan, Seldeğirmeni, Uzundere, Akpınar, Tamdere ve Kümbet'tir.

Bu 24 köyde yaşayan erkek nüfus yaşlara göre tablo 2'deki gibi tasnif edildiğinde, nüfusun en fazla 1-5 yaş arasında yoğunlaştığı görülür. Bu oran olarak erkek nüfusun %26,33'ünü oluşturur. Bunu 11-15 ve 6-10 yaş grubu takip etmektedir. Bir başka ifadeyle 1-15 yaş grubu toplam nüfusun yarısından fazlasını oluşturmaktadır (1.753, %53,93). Yaş ilerledikçe nüfus

<sup>17</sup> NFS. d, nr. 1131, s. 45-50.

<sup>18</sup> NFS. d, nr. 1131, s. 62.

oranları da düşmektedir. 16-40 yaş grubu ise toplam nüfusun %30,07'sini (977) oluştururken, 41 ve üzeri yaş grubu da toplam nüfus içinde %16'dır (520). Burada görüldüğü gibi Müslim erkek nüfus genç bir yapıya sahiptir. Nitekim bu durum şehir merkezindeki Müslüman nüfusla bir paralellik göstermektedir.

Bu köylerden yalnızca Yağmurca'nın muhtarı var iken diğerlerinde muhtar yoktur. Yine 19 köyde imam bulunurken beş köyde (Akpınar, Çalı, Çiçekli, Seldeğirmeni ve Uzgur) imam bulunmamaktadır.

### B-Gayrimüslim Nüfus

*1-Şehir Nüfusu:* Şehirde üç mahallede gayrimüslimler yaşamaktadır. Rumlar Gonca Mahallesi'nde<sup>19</sup>, Ermeniler ise Hâcı Hüseyin<sup>20</sup> ve Kumyalı<sup>21</sup> mahallelerinde yaşamaktadırlar. Şehir merkezinde yaşayan gayrimüslimlerin 594'ü (%84,25) Rumlar ve 111'i (%15,75) de Ermeniler oluşturmaktadır.

Bilindiği gibi gayrimüslimler cizye vergisi için sayılmıştır. Cizye, Osmanlı Devleti'nde yaşayan gayrimüslim halk içinde belli bir takım koşulları taşıyan kimselerden, kişi başına alınan şer'i bir vergidir<sup>22</sup>. Koşulları belli bir yaşta olmak (14-75), hasta, sakat ve işsiz olmamak ve ehl-i kitap olmaktır<sup>23</sup>. Bu özellikleri taşıyan her zimmî cizye ödemek ile mükellef idi. Üç ana cizye sınıfı, âlâ, evsât ve ednâ, Osmanlı Devleti'nin neredeyse başlangıcından beri korunmuştur<sup>24</sup>. 1831 yılında bu üç kategoriye karşılık gelen vergi oranları 48, 24, 12 kuruştur. Ancak kısa sürede bu oranlar, yeni ordunun masrafları için %20 artırılmış<sup>25</sup> olup 1835 yılında ise cizye vergi oranları 60, 30 ve 15 kuruş olmuştur<sup>26</sup>.

Gayrimüslimler sayılırken verdikleri vergi kategorisi ellerindeki cizye evraklarının delaletiyle tespit edilmiştir. Buna göre, tahrir esnasında, ellerinde cizye evrakı bulunanlara bu evraklar ibraz ettirilerek, âlâ, evsât veya ednâ hangi sınıftan vergi vermekte iseler, isimlerinin yukarisına aynen işaret

<sup>19</sup> NFS. d, nr. 1133, s. 1-11.

<sup>20</sup> NFS. d, nr. 1133, s. 26.

<sup>21</sup> NFS. d, nr. 1133, s. 24, 25.

<sup>22</sup> M. Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C. I, İstanbul 1993, s. 297-302; Yusuf Halaçoğlu, *XIV-XVII. Yüzyıllarda Osmanlılarda Devlet Teşkilâtı ve Sosyal Yapı*, Ankara 1995, s. 67; Mehmet Ali Ünal, *Osmanlı Müessesleri Tarihi*, Isparta 1998, s. 149; C.H. Becker, "Cizye", *İA*, C. III, Eskişehir 1997, s. 199-201; Halil İnalçık, "Osmanlılarda Cizye", *DİA*, C. VIII, İstanbul 1993, s. 45-48.

<sup>23</sup> Boris Christoff Nedkoff, "Osmanlı İmparatorluğunda Cizye", *Belleten*, (çev. Şinasi Altundağ), C. VII, S. 32, Ankara 1944, s. 621-624.

<sup>24</sup> Nedkoff, "Cizye", s. 621-649.

<sup>25</sup> Karpas, *Osmanlı Nüfusu*, s. 68.

<sup>26</sup> Pakalın, *Deyimler*, s. 302.

olunmuştur. Evrakı bulunmayanlar da, bu üç sınıftan hangisine uygun iseler, ehl-i vukuf (bilirkişi) vasıtası ile tespit edilerek deftere kaydedilmişlerdir<sup>27</sup>.

Şehirde en fazla gayrimüslim Gonca Mahallesi'nde yaşamaktadır. 594 erkek nüfusa sahip olan mahallede 101 kişi Gümüşhane reayasından olup mahalle reayasına dâhil edilmişlerdir. İsimlerinin üzerine "*mukayese*" diye not düşülmüştür. Ayrıca bunların cizye vergileri de sayfa sonunu ayrı olarak kaydedilmiştir. Bunların 25'i âlâ (%24,75), 62'si evsât (61,38), 11'i ednâ (%10,90) ve üçü de muaftır (% 2,97). Mahallenin diğer geri kalan 492'sinin cizye vergisi ise 11'i âlâ (%2,24), 181'i evsât (%36,78), 52'si ednâ (%10,57), 239'u sabi (çocuk) (%48,57) ve dokuzu muaftır (%1,82). Muafların yedisi 75 yaş ve üstü, ikisi ise de cüzzam hastasıdır<sup>28</sup>.

Gonca Mahallesi'nin 239'u (1-11 yaş arası) çocuk olup nüfusun %40,23'ünü oluşturmaktadır. En fazla vergi mükellefi 243 (%40,90) ile evsât grubunu oluştururken bunu 63 (%10,60) mükellefle en düşük vergi miktarı olan ednâ grubu izlemektedir. En yüksek vergi grubu olan âlâ'yı 36 (%6,06) vergi mükellefi vermektedir. Âlâ vergi veren gayrimüslimlere baktığımızda bunların başında papazlar ve esnaflar (demirci, kazancı, kaptan vb.) gelmektedir. Bu mahallenin bir yıllık cizye gelirinin toplamı 10395 kuruştur. Bunun dağılımı ise, birinci sırada 7.290 (%70, 13) kuruşla evsât, 2.160 (% 20,78) kuruşla ikinci sırada âlâ, 945 (%9,09) kuruşla üçüncü sırada ednâ takip etmektedir.

Kumyalı Mahallesi 75 (%10,63) gayrimüslim erkek (Ermeni) nüfusla şehrin en fazla gayrimüslimin yaşadığı ikinci mahalledir. Bu mahallede yaşayanların cizye vergisi dağılımı da, 8 kişi âlâ (%10,66), 30 kişi evsât (%40), 6 kişi ednâ (%8), 4 kişi muaf (%5,33) ve 27 kişide sabi'dir (%36). Muaf olan dört kişinin ikisi yaştan ve ikisi de fakirliktendir. Bu mahallenin cizye vergisinin toplamı ise 1.470 kuruştur. Cizye gelirinin dağılımı ise, en fazla 900 (%61,22) kuruşla evsât bunu 480 (%32,66) kuruşla âlâ ve 90 (%6,12) kuruşla ednâ izler.

Şehirde Müslümanlarla gayrimüslimler birlikte yaşadığı tek mahalle Hâcı Hüseyin Mahallesi'dir. Ancak 36 gayrimüslim (Ermeni) erkek nüfusla şehirde en az gayrimüslimin yaşadığı mahalledir. Bu mahallede yaşayan gayrimüslimlerin gelirlerine göre cizye grubu ise şöyledir: Bir kişi âlâ (%2,77), 16 kişi evsât (%44,44), üç kişi ednâ (%8,33), üç kişi muaf (%8,33) ve 13 kişide sabidir (%36,11). Bu mahallenin cizye geliri ise en fazla 480 (%82,05) kuruşla evsât bunu 60 (%10,25) kuruşla âlâ ve 45 (%7,70) kuruşla ednâ grubu takip eder. Toplam cizye geliri ise 585 kuruştur. Bu üç mahallede yaşayan gayrimüslimlerin verdiği cizye miktarı 12.450 kuruştur.

<sup>27</sup> Aydın, "Nüfus Tahrirleri", s. 87.

<sup>28</sup> NFS. d, nr. 1133, s. 2, 3.

Üç mahallede yaşayan gayrimüslimler yaş gruplarına göre tasnif edildiğinde, en fazla 1-5 yaş grubu gelirken bunu 6-10 ve 11-15 yaş grupları takip etmektedir (% 39,71). Tablo 1'den görüleceği üzere diğer yaş grupları aşağı yukarı eşit dağılmıştır. Müslüman nüfusun yaşlara göre dağılımındaki oransızlık gayrimüslim nüfusta görülmemektedir. Bunu nedeninin gayrimüslimlerin askere alınmaması olduğu söylenebilir. Muhtemelen bu Müslim ve gayrimüslim nüfus artışı oranını da etkilemiş olmalıdır.

*2-Köy Nüfusu:* Köylerde yaşayan gayrimüslimlerin tamamı Rumlardan oluşmaktadır. Bu köylerden yukarıda belirtildiği gibi Güdül ve Kırkharman'da tamamen gayrimüslimler yaşarken diğerlerinde Müslümanlarla gayrimüslimler beraber yaşamaktadırlar.

Tablo 3: Köylerde yaşayan gayrimüslim nüfusun yaşlara göre dağılışı

Sıra No	Köy Adı	1-5	6-10	11-15	16-20	21-25	26-30	31-35	36-40	41-45	46-50	51-55	56-60	61 ve üzeri	Toplam
1	Akyoma	22	8	11	5	6	4	5	2	3	2	4		2	74
2	Dereli-Yomrahisar	36	23	16	7	10	5	16	6	3	2	5	1	2	132
3	Güdül	26	24	19	10	15	8	12	11	4	4	8	3		144
4	Kırkharman	12	8	4	4	7	3	6	1	4	1	3		3	56
5	Simail	3	2	1	-	5	-	1	-	2	-	-	-	1	15
6	Ülper	6	3	1	1	1	2	3	1	-	-	-	-	-	18
7	Yağmurca	26	8	7	3	2	4	4	4	4	2	4		1	69
<b>Toplam</b>		<b>131</b>	<b>76</b>	<b>59</b>	<b>30</b>	<b>46</b>	<b>26</b>	<b>47</b>	<b>25</b>	<b>20</b>	<b>11</b>	<b>24</b>	<b>4</b>	<b>9</b>	<b>508</b>

Gayrimüslimlerin yaşadığı köyleri en çok nüfustan en aza doğru şöyle sıralanabilir, Güdül, Dereli-Yomrahisar, Akyoma, Yağmurca, Kırkharman, Ülper ve Simail'dir. Bu köylerde Müslüman nüfus gayrimüslim nüfustan fazladır. Köylerde yaşayan gayrimüslimleri de yaşlara göre tasnif edildiğinde en fazla 1-5 yaş grubu arasında yoğunlaşmanın olduğu görülür. Bu da

toplam nüfusun %25,78'ini oluşturur. Bu grubu 6-10 ve 11-15 yaş grubu takip etmektedir. Nitekim tablo 3'ten görüleceği gibi diğer yaş grupları da bir birlerine yakın bir orantıdadır. Bu durum şehir merkezinde yaşayan gayrimüslimlerle paralellik göstermektedir.

Tablo 4: Köylerde yaşayan gayrimüslimlerin cizye grupları

Köy Adı	Âlâ	Evsât	Ednâ	Muaf	Sabi	Toplam
Akyoma	4	28	10	2	30	74
Dereli-Yomrahisar	26	36	10	1	59	132
Güdül	31	42	20	-	51	144
Kırkharman	14	12	7	3	20	56
Simail	4	4	1	1	5	15
Ülper	-	8	1	-	9	18
Yağmurca	15	8	11	1	34	69
<b>Toplam</b>	<b>94</b>	<b>138</b>	<b>60</b>	<b>8</b>	<b>208</b>	<b>508</b>

Bu köylerde yaşayan gayrimüslimlerin cizye vergisi grupları ise, en fazla 138 kişi (%27,16) evsât cizye verirken bunu 94 kişi (%18,50) ile âlâ takip ederken en düşük miktar olan ednâ grubun da ise 60 kişi vardır (%11,81). Nüfusun yarısına yakını sabiler 208 (%40,94) oluştururken sekiz kişi de (%1,57) cizye vermekten muafır. Köylerin cizye gelirlerinin toplamı 10.680 kuruştur. Bunun 5.640 kuruşunu âlâ, 4.140 kuruşunu evsât ve 900 kuruşunu edna oluşturur.

Bu bilgilerden sonra şehrin toplam nüfusunu bulmak için kadınların sayılmadığı dönemlerde, Osmanlı'da nüfus üzerine çalışan pek çok kişinin genellikle yaptığı gibi, erkek nüfusu ikiye çarpılarak bulunabilir. Buna göre 1835 yılında Giresun şehir merkezinin toplam nüfusu 3.276'dır. Bunun 1.866'sı Müslim, 1.410'u gayrimüslimdir (Rum 1.188, Ermeni 222). Köylerde yaşayan toplam nüfus ise 7.516'dır. Bunun 6.500'ü Müslim 1.016'sı ise gayrimüslimdir. Şehir merkez mahalle ve köy toplam nüfusu 10.792 olup bunun 8.366'sı (%77,50) Müslim 2.426'sı (%22,50) gayrimüslimdir. Buda gösteriyor ki şehirde gözle görülür biçimde Müslim nüfus ağırlıktadır. Nitekim Giresun şehrinin Osmanlılar tarafından fethinden sonra 1.486 yılında yapılan tahrirde de yaklaşık olarak aynı oran tespit edilmektedir. Bu yılda şehrin nüfusu yaklaşık olarak 3.000 kişi olduğu tahmin edilmektedir. Bu nüfusun %78'i Müslim, %22'si gayrimüslimdir<sup>29</sup>. Müslim ve Gayrimüslim

<sup>29</sup> Hanefi Bostan, "XV-XIX. Yüzyıllarda Giresun Kazası'nın İdari Taksimatı ve Nüfusu" *Giresun Tarihi Sempozyumu (24-25 Mayıs 1996) Bildiriler*, İstanbul 1996, s.126.

oranı bakımından Giresun kent ve merkez kaza nüfusu, 16. yüzyıldan 19. yüzyılın ikinci yarısına kadar aynı oranı koruduğu görülmektedir.

19. yüzyılın ikinci yarısından sonra şehirde Müslim nüfus oranı azalırken gayrimüslim nüfusta artış görülmektedir. 1869 yılı Trabzon Vilayeti Salnameleri'ne göre Giresun'un erkek nüfusu 9900'dür. Bunun 6.809'unu (%68,77) Müslim, 3091'i (%31,23) gayrimüslimdir (Rum 2.866, Ermeni 225)<sup>30</sup>. Nitekim 1870-1874 yılları arasında şehir merkezinde 5 mahalle, 29 köyde 8.637 erkek nüfusu vardır. Bunun 6.115 (%70,8) Müslim, 2.522'si (%29,2) gayrimüslimdir (Rum 2.297, Ermeni 225)<sup>31</sup>. Bu durumu 1890'larda Giresun hakkında bilgi veren Cuinet'te desteklemektedir. Cuinet, 1887 yılı resmî nüfus sayımını verirken şehir merkezinin toplam nüfusu 10.230'dur. Bunun 4.388'i Müslim (%42,89), 5.842'si gayrimüslimdir (%57,11), (Rum 4.906, Ermeni 936)<sup>32</sup>. (Bu oran çok şehirde gayrimüslim nüfusun çok hızlı bir oranda arttığını göstermektedir.)

Şehrin Müslüman nüfus oranının azalmasının nedenleri olarak, Müslümanların askere gitmeleri, salgın hastalıklardan daha çok etkilenmeleri olarak gösterilebilir. Gayrimüslim nüfusunun artmasının en önemli sebeplerinden birisi ticaretteki artıştır. Artan deniz ticareti liman şehirlerinin önem kazanmasına sebep olmuştur. Liman kentlerindeki ticaret ise kapitülasyonlar başta olmak üzere birçok sebeple gayrimüslimlere daha fazla hareket alanı tanımaktaydı. Bu ise şehirlerde gayrimüslimlerin Müslümanlara göre gittikçe daha kuvvetli bir şekilde temsil edilmelerine sebep oldu. Bir diğer sebep ise madenlerin işlevini yitirmesinden sonra özellikle Gümüşhane tarafından gelen gayrimüslim göçleridir. Ayrıca şehirde ticaretle uğraşan gayrimüslimlerin hayat standartlarının yüksek olması ve çocuk yapma oranının yüksek oluşu uzun bir dönemde gayrimüslim nüfus oranını artırdığı belirtilebilir.

### **C-1835-1845 Yılları Arasında Şehir Merkezinde Doğum ve Ölüm Oranları**

#### **1-Müslümanlar**

Bu araştırmanın kaynağı olan 1131 ve 1133 nolu nüfus defterlerine 1835-1845 yılları arasında doğan ve ölenler kaydedilmiştir. Ölen Müslümanların üzeri kırmızı renkle *fevt* ve ölüm tarihleri yazılırken gayrimüslimlerin ölenlerine *helâk* veya *mürd* diye kırmızı renkle tarihleri ile birlikte yazılmıştır. Doğan çocuklar ise bütün çocuklar İslam fıtratı üzerine doğarlar ve ebeveynlerin terbiyesi neticesinde dinlerini belirler kuralı gereği din farkı

<sup>30</sup> Trabzon Vilayeti Salnamesi,[= TS], 1286 (1869) s. 64.

<sup>31</sup> TS. 1287 (1870) s.88-89; TS. 1291 (1874) s.84-85.

<sup>32</sup> Vital Cuinet, *La Turquie d'Assie I*, Paris 1892, s.76-77.

gözetilmeksizin her iki grupta meydana gelen doğumlara tevellüd olarak kaydedilmiştir.

Bu on yıllık dönemde Giresun merkezinde Müslümanların yaşadığı mahallelerde 256 Müslüman erkek çocuk doğmuştur. Bunun mahallelere göre dağılımı ise, 108'i (%42,2) Hâcı Hüseyin'de bunu 74'er doğumla Hâcı Siyam ve Kale-Kapu mahalleleri takip eder. Tablo 5'ten de görüleceği üzere en az doğum 1845 ve 1843 yıllarında olurken en fazla olduğu yıllar ise 1837, 1835, 1841'dir.

Hâcı Hüseyin Mahallesi'nde 108 erkek çocuk dünyaya gelirken 174 erkek de vefat etmiştir. Bu süre içinde mahalleye Kapu Mahallesi'nden üç, Hâcı Siyam Mahallesi'nden bir ve diğer köy ve kazalardan 14 kişi gelmiştir. Ayrıca bu gelenlerin sekiz erkek çocukları da bu mahallede doğmuştur. Mahallenin nüfus artışı eksi 40'tır.

Kale-Kapu Mahallesi'nde 74 erkek çocuk dünyaya gelirken 88 erkek de vefat etmiştir. Bu dönemde mahalleye yeni gelenler olduğu gibi ayrılanlar da olmuştur. Hâcı Siyam Mahallesi'nden iki, Simail ve Uzgur köylerinden birer kişi gelirken dokuz kişinin de geldiği yer belli değildir. Bu gelenlerin üç erkek çocukları da burada doğmuştur. Ayrıca üç erkek de Hâcı Hüseyin Mahallesi'ne taşınmış olup nüfus artışı eksi birdir.

Tablo 5: 1835-1845 yılları arasında Müslimlerin yaşadığı mahallelerinde doğum ve ölüm miktarı

Yıllar	Mahalle						D Ölüm	
	Hâcı Hüseyin		Hâcı Siyam		Kale Kapu			
	D	Ö	D	Ö	D	Ö	D	Ö
1835	9	28	10	13	12	13	31	54
1836	14	20	2	7	5	10	21	37
1837	10	75	11	40	11	30	32	145
1838	13	10	9	11	6	11	28	32
1839	9	11	5	10	1	4	15	25
1840	5	3	12	7	6	6	23	16
1841	16	3	7	12	6	3	29	18
1842	14	8	7	13	6	4	27	25
1843	6	11	3	6	2	5	11	22
1844	11	4	5	3	14	2	30	9
1845	1	1	3	3	5	-	9	4
<b>Toplam</b>	<b>108</b>	<b>174</b>	<b>74</b>	<b>125</b>	<b>74</b>	<b>88</b>	<b>256</b>	<b>387</b>

Hâcı Siyam Mahallesi'nde de 74 erkek çocuk doğarken 125 erkek de vefat etmiştir. Bu dönem içinde mahalleye sekiz kişi gelmiştir. Bunların biri Hâcı Hüseyin'den, diğer yedisinin nereden geldiği bilinmemektedir. Bunların iki erkek çocukları da bu dönemde doğmuştur. Mahalleden bir kişi Hâcı Hüseyin'e iki kişide Kale-Kapu Mahallesi'ne taşınmıştır. Mahallenin nüfus artışı eksi 44'tür.

1835-1845 yılları arasında Giresun merkez köylerinde toplam 907 erkek çocuk dünyaya gelmiştir. Bu köylerin nüfusları doğum sayıları ile doğru orantılıdır. Yani nüfusu fazla olan köylerde doğum sayısı da fazladır. En fazla doğum 116 adetle 1844 yılında olmuştur. Bunu 114 adetle 1842 yılı ve 108 adetle de 1839 yılı takip etmiştir. En az doğum 48 adetle 1836 yılında olmuştur. Bunu 61 adetle 1845, 64 adetle 1843 yılı takip etmiştir.

Bu dönemde merkez köylerde yaşayan 846 Müslüman erkek vefat etmiştir. Şehir merkezinde yaşayan Müslümanlar gibi köylerde yaşayanlarda da en fazla ölüm 1837 yılında olmuştur. Bu yılda 171 (%20,21) Müslim erkek vefat ederken bunu 154 adet 1835 yılı ve bunu 148 (%17,5) adetle 1838 yılı takip etmiştir. En az ölümün olduğu yıl ise 27 (%3,2) ile 1844 yılında olurken bunu 38 (%4,5) ölümle 1836 ve 1843 yılları takip etmektedir. Bu on yıllık sürede köyde yaşayan Müslim erkek nüfusun arttığı görülmektedir. Köylerdeki nüfus artış 61'dir.

## 2-Gayrimüslimler

Giresun merkezinde yaşayan gayrimüslimlerin 1835-1845 yılları arasında toplam 231 erkek çocuğu dünyaya gelmiştir. Bu çocukların 206'sı (%89,2) Gonca Mahallesi'nde, 18'i (%7,8) Kumyalı ve 7'si (%3) Hâcı Hüseyin Mahallesi'ndedir. Bu dönemde 97 gayrimüslim de ölmüştür. Bu ölenlerden 68'i Gonca, 23'ü Kumyalı ve 6'sı da Hâcı Hüseyin Mahallesi'ndedir. Gayrimüslimlerde yıllara göre ölümlerde bir yığılma görülmemektedir. Bu dönemde gayrimüslimler de nüfus artışı ise 134'tür.

Tablo 5: 1835-1845 yılları arasında gayrimüslimlerin yaşadığı mahallelerde doğum ve ölüm sayıları

Yıllar	Mahalle						Toplam	
	Gonca		Hâcı Hüseyin		Kumyalı			
	D	Ö	D	Ö	D	Ö		
1835	18	13	-	-	3	1	21	14
1836	17	6	1	1	-	3	18	10
1837	12	5	1	1	-	4	13	10
1838	14	7	-	-	3	1	17	8



1839	30	6	1	1	1	2	<b>32</b>	<b>9</b>
1840	26	8	-	1	-	2	<b>26</b>	<b>11</b>
1841	17	11	-	2	1	5	<b>18</b>	<b>18</b>
1842	23	4	-	-	6	1	<b>29</b>	<b>5</b>
1843	22	6	2	-	1	1	<b>25</b>	<b>7</b>
1844	26	2	2	-	3	2	<b>31</b>	<b>4</b>
1845	1	-	-	-	-	1	<b>1</b>	<b>1</b>
<b>Toplam</b>	<b>206</b>	<b>68</b>	<b>7</b>	<b>6</b>	<b>18</b>	<b>23</b>	<b>231</b>	<b>97</b>

Gayrimüslimlerin yaşadığı köylerde toplam 62 erkek çocuk dünyaya gelmiştir. Doğumun en fazla olduğu köyler 21 adetle Güdül, 19 adetle Dereli-Yomrahisar ve 12 adetle Akyoma'dır. Simail ve Ülper köylerinde bu 10 yıl içinde hiçbir erkek çocuğu dünya ya gelmemiştir. Ayrıca 1845 yılında hiçbir köyde erkek çocuğu da doğmamıştır.

Tablo 6: 1835-1845 yılları arasında gayrimüslimlerin yaşadığı köylerde doğum ve ölüm miktarı

Yıllar	Köyler														Toplam	
	Akyoma		Dereli-Yomrahisar		Güdül		Kırkharman		Simail		Ülper		Yağmurca			
	D	Ö	D	Ö	D	Ö	D	Ö	D	Ö	D	Ö	D	Ö	D	Ö
1835	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	1	2	4	<b>3</b>	<b>12</b>
1836	4	-	7	3	5	6	-	1	-	-	-	-	1	2	<b>17</b>	<b>8</b>
1837	-	1	3	1	2	2	-	1	-	-	-	-	-	3	<b>5</b>	<b>12</b>
1838	2	1	1	4	2	6	-	1	-	-	-	-	-	-	<b>5</b>	<b>11</b>
1839	-	-	-	3	6	5	-	-	-	-	-	-	-	2	<b>6</b>	<b>9</b>
1840	2	2	2	1	3	4	1	1	-	-	-	-	-	3	<b>8</b>	<b>8</b>
1841	-	1	1	1	1	1	-	3	-	-	-	-	3	1	<b>5</b>	<b>7</b>
1842	-	-	3	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	3	<b>4</b>	<b>5</b>
1843	-	-	-	1	-	1	1	1	-	-	-	-	-	-	<b>1</b>	<b>2</b>
1844	4	1	2	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	1	<b>8</b>	<b>4</b>
1845	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<b>Toplam</b>	<b>12</b>	<b>6</b>	<b>19</b>	<b>16</b>	<b>21</b>	<b>27</b>	<b>4</b>	<b>8</b>	<b>-</b>	<b>1</b>	<b>-</b>	<b>1</b>	<b>6</b>	<b>19</b>	<b>62</b>	<b>78</b>

Bu dönemde köylerde yaşayan gayrimüslimlerden de 78 erkek ölmüştür. En fazla ölüm 27 adetle Güdül'dedir. Bunu 19 adetle Yağmurca ve 16 adetle Dereli-Yomrahisar izler. En az ölüm ise birer erkek ile Simail ve

Kırkharman'dadır. Yine bu köylerde 1845 yılında hiçbir erkek ölümü olmamıştır (Belki de bu yılda kayıt tutulmamıştır). Bu dönemde köyler de yaşayan gayrimüslimlerin nüfusunda azalma görülmekte olup nüfus artış ise eksi 16'dır.

### **Sonuç**

Giresun şehrinde Müslümanların büyük çoğunluğu köylerde yaşarken gayrimüslimlerin ise çoğunluğu şehir merkezinde yaşamaktadırlar.

Şehirde yaşayan Müslim erkek nüfus genç yapıdadır. Toplam nüfusun yarısından fazlası olan yani %52,83'ü (2210) 1-15 yaş arasındadır. Bunu 16-40 yaş arası takip eder toplam erkek nüfusun %30,86'sını (1291) oluşturur. Askerliğe elverişli olmayan nüfus ise bir başka deyişle 41 yaş üstü ise toplam nüfusun %16,31'ini (682) oluşturmaktadır.

Gayrimüslimlerde yaş dağılımında; 1-15 yaş grubu toplam erkek nüfusun yarısına yakını olup nüfusun %45,02'sini (546) oluşturur. Bunu Müslümanlarda olduğu gibi 16-40 yaş grubu %35,20'sini (427) takip etmekte 41 yaş üstü grup ise %19,78'ini (240) oluşturmaktadır. Gayrimüslimler belirtildiği gibi askerlik için değil cizye vergisi için sayıldığından, şehirdeki gayrimüslimlerin vergi grupları ise şöyledir; birinci sırada orta grup olan evsât gelmektedir. Bu grubu toplam cizye verenin (699) %61'ini (428) oluşturmaktadır. Bunu en yüksek grup olan âlâ (%20'sini 139) takip ederken, en düşük miktar olan edna ise %19'unu (132) oluşturmaktadır.

Bu dönemde 1163 Müslüman erkek çocuk dünyaya gelirken, 1.233 erkek de ölmüştür. Bu da gösteriyor ki Müslüman nüfusun, genç ve doğurgan bir yapısı var iken ölüm olayı doğumdan daha fazladır. En fazla ölümün olduğu yıllar 1837 ve 1838'dir. Bu yıllarda ki ölüm miktarı 10 yıllık ölüm miktarının %40,22'sini (496) oluşturmaktadır. Bunun nedeni ise bu yıllarda şehirde yaşanan veba (taun) salgın hastalığıdır. Aynı dönemde gayrimüslimlerde 293 erkek çocuk dünyaya gelirken 175 erkekte ölmüştür. Gayrimüslimlerin doğumdan dolayı nüfuslarının arttığı görülür. 1837-38 yılların da şehirde görülen salgın hastalığın gayrimüslimleri daha az etkilemiş olduğu görülür.